

Liite 4. Pirkanmaan arviointiraportti syksy 2021

Pääraportti ja muiden alueiden arviointiraportit [julkaisuarkistossa](#)

Pirkanmaa

Juha Koivisto & Heidi Muurinen, THL

Pirkanmaan sosiaali- ja terveyskeskus -hankkeessa on määritelty yhdeksätoista keskeistä kehittämisen näkökulmaa, joilla vastataan sote-keskusohjelman yleisiin. Näiden kehittämisen näkökulmien avulla pyritään ratkaisemaan kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti nykyjärjestelmän systeemitason ongelmia sekä rakentamaan modernia sote-keskusta. Hyötytavoitteenäkökulmien avulla on valmisteltu laajahko kokonaisuus, jossa työpaketit kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa. Hyötytavoitetta edistetään seuraavien keskeisimpien kehittämisen näkökulmien kautta:

Saatavuus, oikea-aikaisuus, jatkuvuus: 1) oikea palvelurakenne, 2) ehkäisevät ja matalan kynnyksen psykososiaaliset palvelut kaikille ikäryhmille, ja 3) monipuolinen palveluvalikoima.

Ennaltaehkäisy ja ennakointi: 1) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä hyvinvointikertomuksen ja muiden vastaavien suunnitelmien uudenlainen toimeenpano kunnissa, 2) varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palvelut sekä yhteistyö järjestöjen kanssa, ja 3) ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisy;

Laatu ja vaikuttavuus: 1) tutkimus ja kehittämistoiminta osaksi peruspalveluja, 2) tiedolla johtaminen ja 3) osaavan sote-henkilöstön turvaaminen, 4) sote-palvelujen kirjaamiskäytäntöjen yhtenäistäminen, ja 5) omavalvonta sekä asiakas- ja potilasturvallisuus

Monialaisuus ja yhteentoimivuus: 1) asiakkuuksien segmentointi ja differentointi, 2) sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon palvelut integroitu tarvittavilta osin ja 3) sujuvat konsultaatiokanavat ja erityisasiantuntijapalvelut perustasolla, sekä 4) elintapaohjauksen palvelupolkujen implementointi sote-palveluihin ja kunnan palveluihin.

Kustannusten nousun hillintä: 1) osaamisen vahvistaminen osana sote-palvelujen kehittämistä, 2) työn suunnittelu ja työtavat, 3) henkilöstöressurssien (HR) tiedolla johtaminen, sekä 4) painopiste varhaiseen puuttumiseen ja ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä näiden raportointikäytäntöjen kehittämiseen

Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden parantaminen

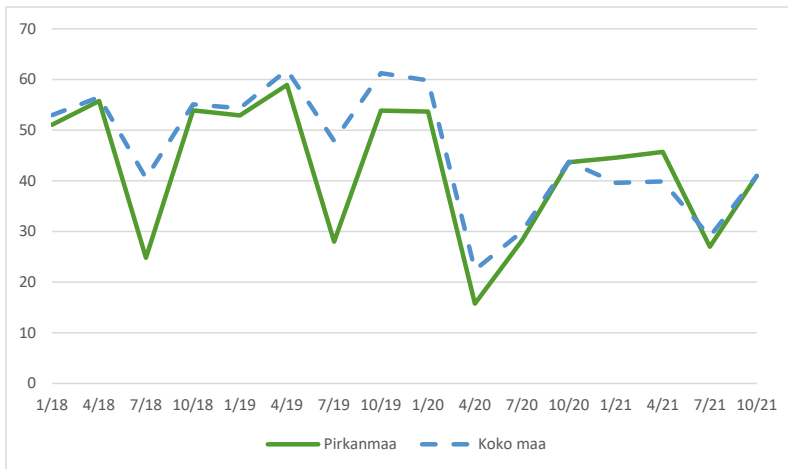
Pääsy kiireettömään hoitoon ja hoidon jatkuvuus

Pirkanmaalla on lääkärin kiireetöntä käyntiä yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden määrä pysytellyt lähellä koko maan keskiarvoa. Keväällä 2020 luku putosi 50 prosentista noin 20 prosenttiin, kuten muuallakin maassa. Tämän jälkeen yli seitsemän päivää odottaneiden osuus kääntyi jälleen nousuun ja oli lokakuussa 2021 noin 40 prosenttia. Vuoden 2021 osalta hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien lääkärikäyntien hoitopääsytietojen osuus oli Pirkanmaalla 15 prosenttia kaikista lääkärin kiireettömistä käynneistä. (Kuvio 1.)

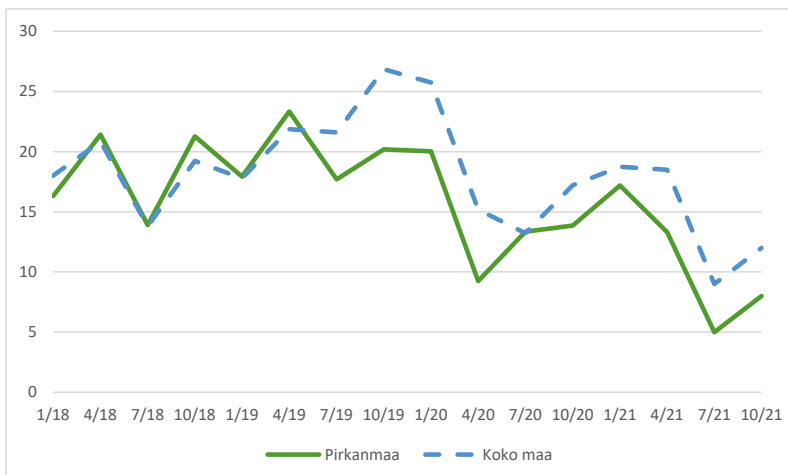
Sairaan-/terveydenhoitajan kiireetöntä käyntiä yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden määrä on Pirkanmaalla ollut vuosina 2020 ja 2021 alle 20 prosenttia ja hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Lokakuussa 2021 määrä oli vajaa kymmenen prosenttia. Vuoden 2021 osalta hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien sairaan/terveydenhoitajakäyntien hoitopääsytietojen osuus oli Pirkanmaalla 10 prosenttia kaikista sairaan/terveydenhoitajan kiireettömistä käynneistä. (Kuvio 2.)

Suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiireetöntä käyntiä yli 90 päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneita on tarkastelujaksolla ollut Pirkanmaalla selvästi enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Pirkanmaalla määrä on paikoin yli 30 prosenttia, koko massa keskimäärin noin 15 prosenttia tai vähemmän. Lokakuussa 2021 yli 90 päivää Pirkanmaalla odotti vajaa 30 prosenttia asiakkaista. Vuoden 2021 osalta

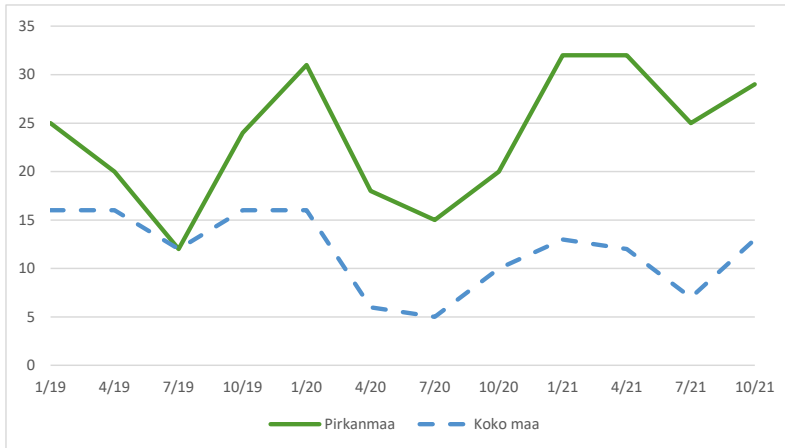
hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien hammaslääkärikäyntien hoitopääsytietojen osuus oli Pirkanmaalla 14 prosenttia kaikista hammaslääkärin kiireettömistä käynneistä. (Kuvio 3.)

Kuvio 1. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon lääkärin kiirettömän käynnin odotusaika yli 7 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Kuvio 2. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon sairaan-/terveydenhoitajan kiirettömän käynnin odotusaika yli 7 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Kuvio 3. Perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 90 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Pirkanmaalla vajaa 42 prosenttia asiakkaista kertoi vuonna 2020 asioivansa aina tai usein saman lääkärin kanssa. Määrä on selvästi pienempi kuin vuonna 2018. Vajaa 31 kertoi asioivansa aina tai usein saman hoitajan kanssa. Määrä on 4,5 prosenttia pienempi kuin vuonna 2018. (Taulukko 1.)

Kuvio 1. Hoidon jatkuvuus

		2018	2020
Asioi aina tai usein saman lääkärin kanssa (%) (2018-)	Pirkanmaa	47,1	41,9
	Koko maa	40,2	36,8
Asioi aina tai usein saman hoitajan kanssa (%) (2018-)	Pirkanmaa	35,2	30,7
	Koko maa	32,1	29,6

Pääsy sosiaalialan ammattilaisen kiireettömälle vastaanotolle

Pirkanmaalla asiakas sai syyskuussa 2021 sosiaalihuollon työntekijälle (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja) kiireettömän ajanvarausajan (ajanvarauspyynnöstä) lapsiperheiden palveluissa keskimäärin 11 arkipäivän kuluessa kunnissa ja kuuden arkipäivän kuluessa yhteistoiminta-alueilla (8 ja 4 arkipäivää syyskuussa 2020). Työkäisten palveluissa ajanvarausajan sai keskimäärin seitsemän arkipäivän kuluessa kunnissa ja yhdeksän arkipäivän kuluessa yhteistoiminta-alueilla (7 ja 10 arkipäivää syyskuussa 2020). Iäkkäiden palveluissa ajanvarausajan sai keskimäärin seitsemän arkipäivän kuluessa kunnissa ja kuuden arkipäivän kuluessa yhteistoiminta-alueilla (5,8 arkipäivän kuluessa syyskuussa 2020).

Sähköisten palvelujen käytön esteet

Pirkanmaalla vajaa 81 prosenttia asukkaista koki vuonna 2020 esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä. Määrä on hieman koko maan keskiarvoa suurempi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kokenut esitetä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä

		2020
Kokenut esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä (%)	Pirkanmaa	80,7
	Koko maa	79,5

Oma-arviointi

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan hyötytavoitteen saavuttamista on edistetty eri työpakettien ja toimenpiteiden kautta. Arviointikauden aikana fysioterapian suoravastaanottomalli on otettu alueilla hyvin käyt-

töön, kuten myös Eksoten mallin kaltainen kotikuntoutusmalli. Myös asiakkuuksien segmentointi on käytössä 12/15 organisaatiossa. Suuntiman käyttöönotto on laajentunut uusiin organisaatioihin, mutta määrät ovat vähäisemmät kuin vuotta aikaisemmin. Kiireettömän hoidon saatavuus lääkäreille on hieman heikentynyt, hoitajille ja fysioterapeuteille sen sijaan parantunut.

Pirkanmaan suun terveydenhuollon omahoitosuunnitelma on valmistunut ja se on tarkoitus ottaa käyttöön kaikissa Pirkanmaan kunnissa. Alueellisen suun terveydenhuollon ja muiden sote-ammattilaisten koulutusyhteistyön osalta on edistytty hyvin.

Päihde- ja mielenterveyspalveluissa kunnat ovat kehittäneet omia erilaisia matalan kynnyksen palveluja, mm. psykiatriset sairaanhoitajat kouluille, psykiatrin matalan kynnyksen konsultaatio -mahdollisuus ja Videovisit-etävastaanotto.

Digitaalisten palveluiden osalta OmaOlo tulee kattamaan kaikki Pirkanmaan kunnat ja yhteistoiminta-alueet vuoden 2021 loppuun mennessä. Omaolon sisältöjen käyttöönottojen osalta on kuitenkin suurta haajontaa. Myös videovälitteiset etäpalvelut on käyttöönotettu kaikissa Pirkanmaan kunnissa ja yhteistoiminta-alueilla hoivapalveluissa ja lähes kaikissa vastaanottopalveluissa. Sähköisen elintapatarjottimen (työikäiselle) ovat julkaisseet 5 kuntaa ja 17 kuntaa on ilmoittanut julkaisevansa sen vuoden 2021 aikana. Myös sähköisten todistusten ja lausuntojen käyttöönotto ja sähköinen terveystarkastus ovat edenneet osassa kuntia.

Oma-arvioinnin mukaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyönä on luotu monialaisen yhteistyön prosessimalli. Pirkanmaan apuvälineyksikön laajenemissuunnitelma vammaispalvelun apuvälineisiin ja asunnonmuutostöihin on valmis ja Pirkanmaan omaishoidon tuen yksiköön liittyvät kunnat ovat varmistumassa. Kotona asumista tukevien palvelujen Pirkanmaan yhteinen puhelinneuvonta on kilpailutettu ja kunnat ilmoittavat sitoutumisestaan palveluun vuodesta 2022 alkaen.

Lasten ja perheiden palveluiden osalta Pirkanmaan sähköisen palvelutarjottimen sisällöt on luotu. Maakunnallinen suunnitelma/malli lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin hyödyntämiselle perhekeskuksessa on laadittu yhteiskehittämisprosessissa hyödyntäen kansallista asiantuntijakonsultaatiota. Samoin on mallinnettu yhteiskehittämisprosessissa (11 kuntaa) lapsi- ja perhepalveluiden systeeminen toimintamalli (systeeminen verkostotyön prosessi), kuten myös suunnitelma kehittämisprosessista Lapset puheeksi -menetelmän asemoimiseksi osaksi sote-keskusta ja perhekeskusta.

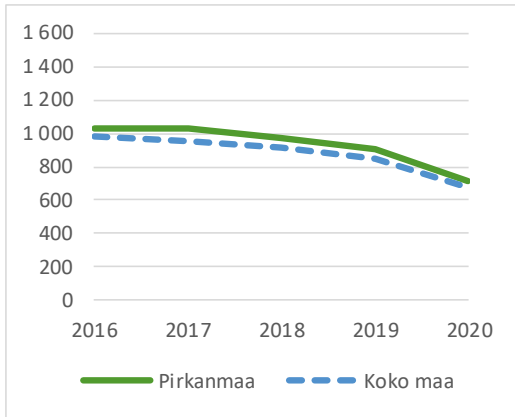
Perhekeskuksen osalta on laadittu luonnos maakunnallisista konsultoivista asiantuntija- ja tietopankeista/asiantuntijaverkostostoista sekä kuvattu asiakas- ja palveluohjauksen monialaisen yhteistyön elementit Pirkanmaalla. Opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden nykytilaa on selvitetty ja yhteenveto on tehty. Maakunnallisesti kehitettävät opiskeluhoollon toimintamallit on kuvattu. Nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluita kehittävien kuntien yhteisen työskentelyn tuloksena on syntynyt Pirkanmaan matalan kynnyksen monialainen työskentelymalli opiskeluhooltoon - Elämä edessä Pirkanmaa -malli.

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan myös muut hankesuunnitelmaan kirjatut kehittämistoimenpiteet ovat pääosin edenneet tai niiden aikataulutus on suunniteltu myöhemmälle ajalle.

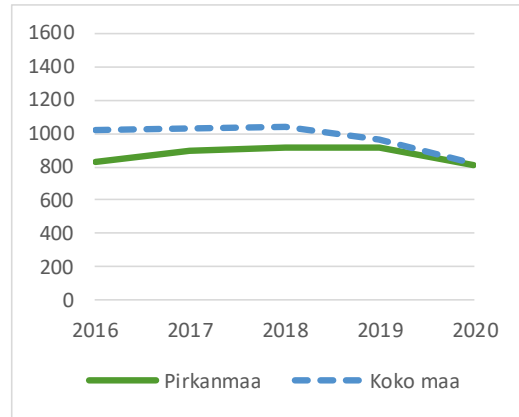
Painotuksen siirtäminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Perusterveydenhuolto

Pirkanmaalla on perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärikäyntien määrä vähentynyt viime vuosina samansuuntaisesti kuin koko maassa keskimäärin. Lasku jyrkkeni vuonna 2020, jolloin Pirkanmaalla oli noin 750 lääkärikäyntiä tuhatta asukasta kohden. Luku on lähellä maan keskiarvoa. (Kuvio 4.) Muita kuin lääkärikäyntejä on Pirkanmaalla ollut jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta vuonna 2020 näitä käyntejä oli Pirkanmaalla lähes yhtä paljon kuin koko maassa eli hieman yli 800 käyntiä tuhatta asukasta kohden. Käyntien määrä putosi selvästi vuonna 2020 edelliseen vuoteen nähden. (Kuvio 5.) Etäasiointikäyntien määrä kaikista perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä on Pirkanmaalla ollut hieman pienempi kuin koko massa keskimäärin. Vuonna 2020 etäasiointikäyntien määrä nousi selvästi ja niiden osuus kaikista käynneistä lähestyy 30 prosenttia. (Taulukko 3.) Terveyskeskuksen läheteellä erikoissairaanhoidon tulleiden osuus kaikista päättäneistä erikoissairaanhoidon hoitojaksoista on Pirkanmaalla hieman laskenut viime vuosina. Vuonna 2020 osuus oli hieman alle 30 prosenttia eli sama kuin koko maassa keskimäärin. (Kuvio 6.)

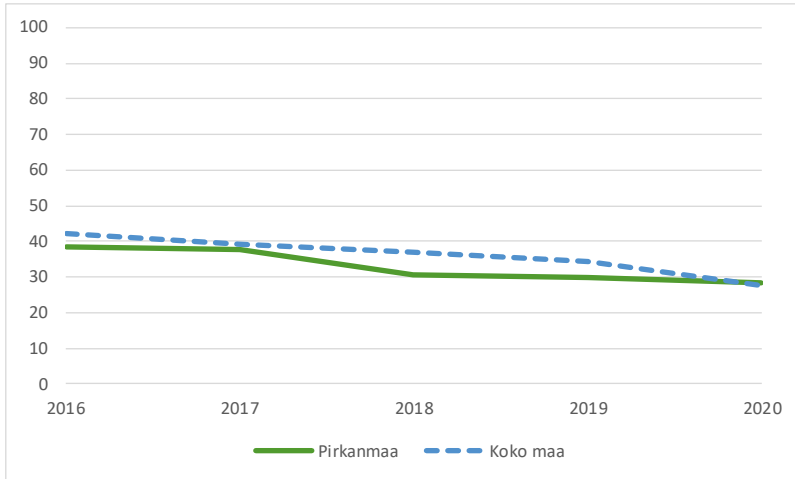
Kuvio 4. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärikäynnit yhteensä / 1 000 asukasta

Kuvio 5. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon muut kuin lääkärikäynnit yhteensä / 1000 asukasta

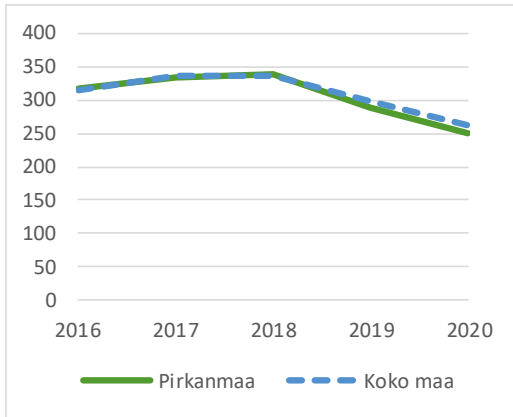
Taulukko 3. Etäsiointikäynnit, % perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä

		2016	2017	2018	2019	2020
Pirkanmaa	Miehet	16,1	16,5	18,2	19,4	25,5
	Naiset	17,3	18,1	20,5	21,8	28,7
	Yhteensä	16,8	17,4	19,5	20,8	27,4
Koko maa	Miehet	19,3	19,0	19,4	20,6	28,0
	Naiset	20,8	20,8	21,5	22,9	30,0
	Yhteensä	20,2	20,1	20,6	22,0	29,2

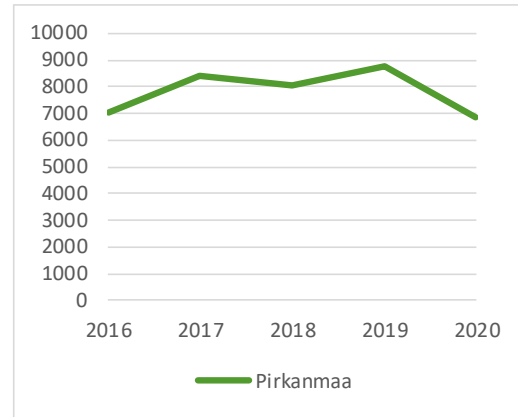

Kuvio 6. Terveyskeskuksen läheteellä erikoissairaanhoidon tulleet, % kaikista päättyneistä erikoissairaanhoidon hoitojaksoista

Pirkanmaalla lastenneuvolan erityisen tuen tarpeen mukaisten käyntien sekä yksilöllisen tarpeen mukaisten terveystarkastusten määrä on pienentynyt jyrkästi vuoden 2018 jälkeen. Muutokset määrässä noudattelevat koko maan keskiarvon muutosta. (Kuvio 7). Kasvatus- ja perheneuvoloiden asiakasmäärä pienee Pirkanmaalla jyrkästi vuonna 2020 (Kuvio 8).

Kuvio 7. Lastenneuvolan erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit sekä yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset / 1000 vastaavasta asukkaasta

Kuvio 8. Kasvatus- ja perheneuvoloiden asiakkaat vuoden aikana

Lapsiperheiden palvelut

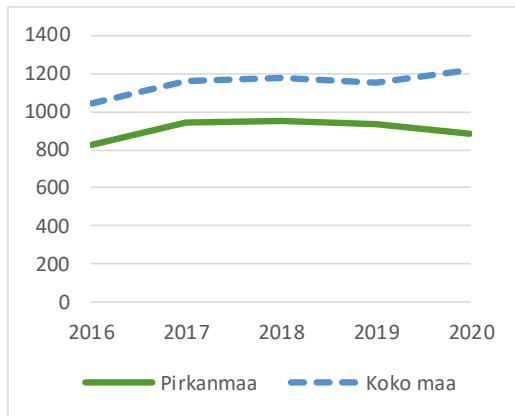
Pirkanmaalla on ollut viime vuosina perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa joihin verran enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalveluissa perheitä on ollut aavistuksen vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä olleiden perheiden määrä on hienoisesti kasvanut viime vuosina, mutta vuonna 2020 määrä pienenee hieman. Lastensuojelun tehostetussa perhetyössä olleiden perheiden määrä on pysynyt melko stabiilina viime vuodet, ja määrä on ollut hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden määrä oli vuonna 2020 Pirkanmaalla 1,5 prosenttia vastaavasta väestöstä. Määrä on pysynyt melko stabiilina. Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleita 0–17-vuotiaita on viime vuosina ollut 0,3–0,5 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Lapsiperheiden palvelut

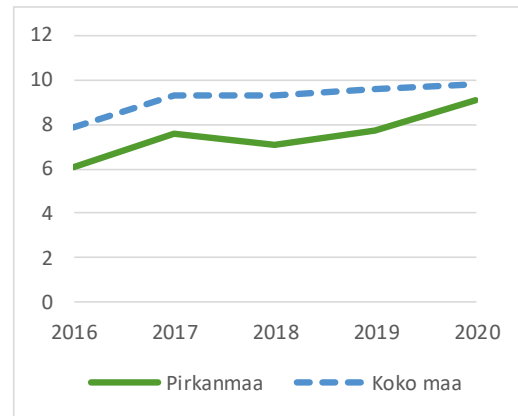
		2016	2017	2018	2019	2020
Perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä	Pirkanmaa	2,7	2,9	2,9	3,3	3,3
	Koko maa	1,9	2,4	2,3	2,5	2,3
Perheitä lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä	Pirkanmaa	0,3	0,2	0,2	0,4	0,1
	Koko maa	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Perheitä sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä, % lapsiperheistä	Pirkanmaa	2,4	2,9	3	3,1	2,8
	Koko maa	2,3	2,5	3,1	3,4	3,1
Perheitä lastensuojelun tehostetussa perhetyössä, % lapsiperheistä	Pirkanmaa	1,9	2,2	2,2	2,1	2,0
	Koko maa	1,6	1,8	1,8	1,8	1,6
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5
	Koko maa	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6
Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0–17-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä	Pirkanmaa	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
	Koko maa	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4

Nuorten mielenterveyspalvelut

Pirkanmaalla on viime vuosina ollut 13–17-vuotiaiden erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian avohoitokäyntejä (Kuvio 9) sekä psykiatrian laitoshoidon 13–17-vuotiaita potilaita jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin (Kuvio 10). Edellisen määrä pienenee hieman vuonna 2020 edeltävästä vuodesta. Jälkimmäisen määrä suurenee vuonna 2020 edeltävästä vuodesta.

Kuvio 9. Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13–17-vuotiasta

Kuvio 10. Psykiatrian laitoshoidon 13–17-vuotiaat potilaat / 1 000 vastaavanikäistä

Pirkanmaan alueella oli syyskuussa 2020 peruspalveluna käytössä nuorten mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon soveltuvista psykososiaalisista menetelmistä masennusoireistoon suunnattu Inter Personal Counseling (IPC) -menetelmä ja ahdistuneisuusoireiluun suunnattua CoolKids -menetelmä. IPC-menetelmän käyttämiseen oli koulutettu noin 50 ammattilaista ja CoolKids -menetelmän käyttämiseen kuusi ammattilaista. Lisäksi Pirkanmaalla oli käytössä mm. Lapset puheeksi -menetelmä (12 koulutettua ammattilaista, Laps ja pikkulaps -menetelmä (kuusi koulutettua ammattilaista ja Köydenvedosta kuskin paikalle (neljä koulutettua ammattilaista).

Vuoden 2021 syyskuun loppuun mennessä Pirkanmaalla oli hankekaudella koulutettu 100 IPC-osaajaa, joista 56 oli käyttänyt menetelmää. Hoitojaksoja oli aloitettu 76. CoolKids -hoitojaksoja oli aloitettu viisi.

Muille kuin nuorille suunnatuista näyttöön perustuvista psykososiaalisista hoidon menetelmiä alueella oli syyskuussa 2021 käytössä Lapset puheeksi -menetelmä, psykoedukaatio sekä iäkkäille kulttuuri- ja kuntoutustointana tarjottava Sävelsirku.

Taulukko 5. Psykososiaalisiin menetelmiin koulutut, menetelmiä käyttäneet ja aloitetut hoitojaksot hankekaudella 30.9.2021 mennessä

	Koulutetut	Menetelmää käyttäneet	Aloitettut hoitojaksot
IPC-osaaja	100	56	76
CoolKids-osaaja			5

Mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät asioinnit

Pirkanmaalla ovat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä kasvaneet viime vuosina; vuodesta 2019 luku kasvaa 0,8 prosenttia. Päihteiden aiheuttamat ongelmat lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä on ollut suunnilleen koko maan keskiarvon mukainen. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt sekä päihteiden aiheuttamat ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä

		2016	2017	2018	2019	2020
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt pl. päihteiden käytön ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä, % kirjatusta käyntisyistä	Pirkanmaa	4,5	5	5,1	5,5	6,3
	Koko maa	3,9	4,4	4,7	5	5,5
Päihteiden aiheuttamat ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä, % kirjatusta käyntisyistä	Pirkanmaa	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6
	Koko maa	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5

Pirkanmaalla on viime vuosina ollut päihdehuollon avopalveluissa jonkin verran vähemmän asiakkaita kuin koko maassa keskimäärin ja määrä pienenee jonkin verran vuonna 2020 edeltävään vuoteen nähden. Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidettuja potilaita on Pirkanmaalla ollut suunnilleen yhtä paljon kuin koko maassa keskimäärin. Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleita asiakkaita on Pirkanmaalla ollut selvästi enemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta vuonna 2020 määrä pienenee selvästi ja jää niukasti alle koko maan keskiarvon. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Päihdehuollon avopalveluiden asiakkaat sekä päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut

		2016	2017	2018	2019	2020
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta	Pirkanmaa	5,9	5,7	4,5	4,7	2,6
	Koko maa	8,2	8	7,4	7,1	6,1

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta	Pirkanmaa	2,6	2,7	2,6	2,7	2,6
	Koko maa	2,8	2,8	2,8	2,8	2,6
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1 000 asukasta	Pirkanmaa	4,2	3,8	3,5	3,6	1,9
	Koko maa	2,4	2,4	2,3	2,2	2,0

Pirkanmaalla on alkoholia liikaa käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä pienentynyt vuodesta 2016 alkaen, mutta vuonna 2020 osuus oli kasvanut 4,5 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet

		2016	2017	2018	2019	2020
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet	Pirkanmaa	32,2	31,5	30,2		34,7
	Koko maa	32,1	33,7	31,1	34,3	34,3

Pirkanmaalla on ikävälillä 25–80 vuotta tapahtuneiden alkoholiperäisten kuolemien vuoksi menetettyjen elinvuosien lukumäärää alimmassa tuloviidenneksessä pienentynyt viime vuosina ja määrä jää vuonna 2019 alle koko maan keskiarvon. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Alkoholikuolemiin menetetyt elinvuodet

		2016	2017	2018	2019
Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25–80 vuotta / 100 000 vastaavanikäistä, pienituloiset	Pirkanmaa	3573	3305	3259	2940
	Koko maa	3476	3244	3153	3145

Pirkanmaalla on ollut vuosina 2016–2018 aavistuksen vähemmän C-hepatiitti-infektioita kuin koko maassa keskimäärin. Huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakkaita on Pirkanmaalla viime vuosina ollut huomattavasti enemmän kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. C-hepatiitti-infektiot ja huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakkaat

		2016	2017	2018	2019	2020
C-hepatiitti-infektioita (kaikki tartuntatavat yhteensä) / 100 000 asukasta	Pirkanmaa	20,7	16,5	19,1		
	Koko maa	20,8	20,2	21,2		
Huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakkaat / 100 000 asukasta	Pirkanmaa	174,5	239,7	210,5	283	481,4
	Koko maa	117,4	134,6	146,2	320	181,6

Ikäihmisten palvelut ja muistisairauksien ennaltaehkäisy

Pirkanmaalla 75 vuotta täyttäneistä runsas 92 prosenttia asui kotona vuonna 2020. Omaishoidon tuen hoidettavia heistä oli vuonna 2020 4,1 prosenttia. Säännöllisen kotihoiton piirissä heistä oli vuonna 2020 15,8 prosenttia. Määrä on pienentynyt viime vuosina. Tavallisen palveluasumisen asiakkaita heistä oli vuonna 2020 0,7 prosenttia. Tehostetun palveluasumisen asiakkaina heistä oli vuonna 2020 seitsemän prosenttia. Määrä on viime vuosina ollut hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. 75 vuotta täyttäneiden kotihoito ja asumispalvelut

		2016	2017	2018	2019	2020
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	91,5	91,3	91,6	92,2	92,0
	Koko maa	90,9	91,1	91,3	91,7	91,9

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	3,7	4,1	4,2	4,1	4,1
	Koko maa	4,7	4,8	4,8	4,8	4,6
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	17,7	17,7	17,5	17	15,8
	Koko maa	17,2	17,4	17	16,5	15,9
Ikääntyneiden tavallisen palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	0,7	0,7	0,5	0,5	0,7
	Koko maa	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	6,2	6,7	6,9	6,8	7,0
	Koko maa	7,3	7,5	7,6	7,3	7,3

Pirkanmaalla 85 vuotta täyttäneistä vajaa 83 prosenttia asui kotona vuonna 2020. Omaishoidon tuen hoidettavia heistä oli vuonna 2020 5,6 prosenttia. Säännöllisen kotihoidon piirissä heistä oli vuonna 2019 33,5 prosenttia. Tavallisen palveluasumisen asiakkaita heistä oli vuonna 2020 1,6 prosenttia, tehostetun palveluasumisen asiakkaina runsas 15 prosenttia. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. 85 vuotta täyttäneiden kotihoito ja asumispalvelut

		2016	2017	2018	2019	2020
Kotona asuvat 85 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	82,1	82	82,3	83,8	82,8
	Koko maa	80,6	81,2	81,4	82,4	82,4
Omaishoidon tuen 85 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	5,5	6,2	6,4	5,7	5,6
	Koko maa	6,7	6,9	7,1	6,8	6,7
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 85 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	36,6	35,8	36	35,5	33,5
	Koko maa	34,7	34,5	34,5	33,6	32,8
Ikääntyneiden tavallisen palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	1,7	1,6	1,2	1,2	1,6
	Koko maa	2,1	1,8	1,7	1,6	1,7
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Pirkanmaa	13	13,8	14,6	14,1	15,1
	Koko maa	15,6	15,9	16,3	15,8	16,0

Pirkanmaan alueella 33 prosentilla kunnista ja yhteistoiminta-alueista oli syyskuussa 2020 käytössä muistisairauksien ennaltaehkäisyyn tähtäävä elintapaohjauksen toimintamalli. Syyskuussa 2021 elintapaohjauksen toimintamallin käyttöaste oli noussut 60 prosenttiin kunnista, yhteistoiminta-alueiden osalta tilanne oli sama kuin vuotta aiemmin.

Sähköisen palvelukanavan kautta annettava ammattihenkilön neuvonta ja ohjaus

Pirkanmaan alueella oli syyskuussa 2021 tarjolla sähköisen palvelukanavan kautta annettavaa ammattihenkilön neuvontaa ja ohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa lapsiperheiden palveluissa 80 prosentilla kunnista ja 67 prosentilla yhteistoiminta-alueista (100 % kunnista ja 50 % yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020). Nuorten palveluissa sähköinen palvelukanava oli edelleen käytössä kaikissa kunnissa ja yhteistoiminta-alueista 83 prosentilla (100 % kunnista ja 66 % yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020).

Työikäisten palveluissa sähköinen palvelukanava oli syyskuussa 2021 käytössä 80 prosentilla kunnista ja 43 prosentilla yhteistoiminta-alueista (83 % kunnista ja yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020). Ikääntyneiden palveluissa sähköisen palvelukanavan käyttö oli syyskuussa 2021 käytössä 80 prosentilla kunnista ja 57 prosentilla yhteistoiminta-alueista (16 % kunnista ja 83 % yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020).

Matalan kynnyksen avoimet fyysiset kohtaamispaikat ja yhteisösosiaalityö

Pirkanmaan alueella oli syyskuussa 2021 yhteensä 56 (13 kunnissa ja 43 yhteistoiminta-alueilla) lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen avointa fyysistä kohtaamispaikkaa (esim. asukastila tai ”yhteinen olohuone”), joissa on saatavilla sosiaali- ja/tai terveydenhuollon lakisääteistä ohjausta ja neuvontaa. Vuotta aiemmin syyskuussa 2020 kyselyvastauksen mukaan kohtaamispaikkoja oli 14 (seitsemän kunnissa ja seitsemän yhteistoiminta-alueilla).

Alueella oli syyskuussa 2021 yhteensä 42 (8 kunnissa ja 34 yhteistoiminta-alueilla) kaikille asukkaille tarkoitettua matalan kynnyksen avointa fyysistä kohtaamispaikkaa (esim. asukastila tai ”yhteinen olohuone”), joissa on saatavilla sosiaali- ja/tai terveydenhuollon lakisääteistä ohjausta ja neuvontaa. Syyskuussa 2020 kaikille avoimia kohtaamispaikkoja oli kyselyvastauksen mukaan 51 (10 kunnissa ja 41 yhteistoiminta-alueilla).

Yhteensä kohtaamispaikkoja oli Pirkanmaalla syyskuussa 2021 98, kun vuotta aiemmin syyskuussa kohtaamispaikkoja oli yhteensä 65.

Pirkanmaan alueen sosiaalitoimessa tehtiin syyskuussa 2021 kyselyvastauksen mukaan yhteisösosiaalityötä, kuten etsivää sosiaalityötä tai erityisryhmien parissa tehtävää sosiaalityötä, asukkaiden tarpeiden kannalta arviotuna hieman (2), kun vuotta aiemmin syyskuussa 2021 arvio oli jonkin verran (3) (1=ei lainkaan, 5= tarpeita vastaavalla tavalla).

Oma-arviointi

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan toisen hyötytavoitteen saavuttamista on Pirkanmaalla edistetty parantamalla elintapaohjauksen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä vahvistamalla kansalaistoiminnan yhteistyötä ja koordinaatiota. Alueellisen HYTE-kokonaisuuden mallin rakentaminen, huomioiden yhteistyö SOTEKU-tehtävien osalta on käynnistynyt. Elintapaohjauksen moniammatillisen palvelupolun valmistelu on edennyt hyvin. Myös elintapaohjauksen kirjaamisohjeen valmistelun vastuu on edennyt.

Alueellisen ehkäisevän päihdetyön tuen -malli on valmistunut. Elintapaohjauksen alueellinen pilottimalli ravitsemusohjauksesta on valmisteilla. Tavoitteena oli saada malliluonnos valmiiksi vuoden 2021 aikana. Alueellinen suunnittelu 3. sektorin ja julkisten palveluiden yhteentoimivuuden parantamiseksi on käynnistetty. Yhteiset suunnittelukokoukset järjestöjen kanssa olivat käynnissä. Myös kansalaistoiminnan koordinaatiotehtävien määrittely oli käynnissä. Lisäksi oma-arvioinnissa todetaan, että osa elintapaohjaukseen liittyvien mallien käyttöönotosta odottaa hyvinvointialueen aloitusta.

Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen*Asiakastyytyväisyys ja palvelujen sujuvuus*

Asiakkaat olivat Pirkanmaalla vuosina 2018 ja 2020 tyytyväisiä terveysaseman vastaanottopalveluihin (asteikko 1= täysin eri mieltä – 5=täysin samaa mieltä). Tyytyväisyys kohtamiseen ja asiakaspalveluun sekä yhteistyöhön on hivenen parantunut vuoden 2018 jälkeen. Asiakkaat kokivat vuonna 2020, että heistä välitettiin kokonaisvaltaisesti (4,7), hoitoa koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä (4,7), saatu palvelu koettiin hyödylliseksi (4,6) ja tarvittu palvelu/hoito saatiin, kun sitä tarvittiin (4,5). (Taulukko 13.)

Taulukko 13. Asiakastyytyväisyys

		2018	2020
Asiakastyytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Kohtaaminen, asiakaspalvelu	Pirkanmaa	4,5	4,7
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastyytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Osallistuminen päätöksentekoon	Pirkanmaa	4,6	4,7
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastyytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Palvelun hyödyllisyys	Pirkanmaa	4,6	4,6
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastyytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Palvelun toteutuminen kohtuullisessa ajassa	Pirkanmaa	4,5	4,5
	Koko maa	4,6	4,6

Myös suun terveydenhuollon palveluun oltiin vuonna 2018 tyytyväisiä. Asiakkaat kokivat, että heistä välitetiin kokonaisvaltaisesti (4,6), hoitoa koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä (4,6), saatu palvelu koettiin hyödylliseksi (4,8) ja tarvittu palvelu/hoito saatiin, kun sitä tarvittiin (4,6).

Pirkanmaalla vuonna 2020 terveyspalveluja käyttäneistä runsas 56 prosenttia koki palvelun sujuvaksi. Sosiaalipalveluja käyttäneistä runsas 46 prosenttia koki palvelun sujuvaksi. Määrä on vajaa viisi prosenttia pienempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Palvelujen sujuvuus

			2018	2020
Koki palvelun sujuvaksi, (%) terveyspalveluja käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	61,1	64,2
		Naiset	54,3	50,1
		Yhteensä	57,4	56,2
	Koko maa	Yhteensä	55	54,3
Koki palvelun sujuvaksi, (%) sosiaalipalveluita käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	45,6	57,1
		Naiset	45,9	34,8
		Yhteensä	45,8	46,2
	Koko maa	Yhteensä	46,1	51,6

Asiakaskohtaisen vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittaaminen

Pirkanmaan alueella asiakaskohtaisia vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittareista oli syyskuussa 2021 sosiaalipalveluissa käytössä AVAIN-mittari 14 prosentilla yhteistoiminta-alueista, mutta ei lainkaan kunnissa (syyskuussa AVAIN oli käytössä 16 % kunnista, ei yhteistoiminta-alueilla)

Kykyviisari oli syyskuussa 2021 käytössä 40 prosentilla kunnista ja 29 prosentilla hyvinvointialueista (syyskuussa 2020 käytössä 33 % kunnista ja yhteistoiminta-alueista). RAI-välineistöön kuuluva mittari oli käytössä kaikissa kunnissa ja kaikilla yhteistoiminta-alueilla (syyskuussa 2020 käytössä 100 % kunnista ja 83 % yhteistoiminta-alueista).

Lisäksi syyskuussa 2020 yhteistoiminta-alueella olivat käytössä Barthel ja MMSE -mittarit. Ajalla 1.9.2020-31.8.2021 asiakaskohtaisten vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittarien käyttöönottoa oli laajennettu sosiaalipalveluissa Suuntima asiakkuuksien segmentointiin ja asiakkaan kokonaistilanteen kartoittamiseen osalta sekä kyselyvastauksen mukaan seuraavien toimintamallien osalta: sote-työparimalli monialaiseen asiakkaan kokonaistilanteen arviointiin, neuvontaan ja ohjaukseen, yhteisen hoito- ja palvelusuunnitelman käyttöönotto sote-työparin vastaanotoilla ja verkostopalavereissa sekä kehitetty Suuntiman palvelupolkuja ja pilotoitu niitä sosiaalityössä.

Rakenteellinen sosiaalityö

Rakenteellisen sosiaalityön toimintamalli oli syyskuussa 2020 Pirkanmaan alueella käytössä 33 prosentilla yhteistoiminta-alueista. Yhteistoiminta-alueilla oli kehitetty matalan kynnyksen toimintatapoja, jotka vaikuttavat ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin, ja käytössä ovat seuraavat rakenteellisen sosiaalityön toimintamallit: sosiaalinen raportointi, tilastot, laadulliset mittarit, asiakaskyselyt ja hyvinvointikertomus. Kuntien alueella rakenteellisen sosiaalityön toimintamalleja ei syyskuussa 2020 ollut käytössä.

Ajalla 1.9.2020-31.8.2021 rakenteellisen sosiaalityön toteutusta oli laajennettu hankealueella seuraavasti: 1) lapsiperheiden sosiaalityöhön on perustettu rakenteellisen sosiaalityön ryhmä ja sosiaalista raportointia on alettu kehittää, 2) asiakasraati toimintaan on suunniteltu ja se on tarkoitus käynnistää 2022, 3) sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien toiminnan aloittaminen omana toimintana ja jalkautuvan sosiaalityön lisääminen, 4) sote-työpari mallin käyttöönotto (yhteisvastaanotto) sekä yhteisen hoito- ja palvelusuunnitelman käyttöönotto sote-työparin vastaanotoilla ja verkostopalavereissa ja 5) monialaisen työikäisten työryhmän perustaminen.

Lisäksi kyselyvastauksessa kuvattiin rakenteellisen sosiaalityön laajentamiseen liittyvän sen, että sosiaalipalveluiden ammattilaisia on käynyt sosiaalihuollon kirjaamisvalmentajakoulutuksissa, joissa yksiköihin koulutetaan rakenteellisen kirjaamisen valmentajia.

Oma-arviointi

Laadun ja vaikuttavuuden hyötytavoitetta edistetään Pirkanmaalla vahvistamalla peruspalveluiden tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja sote-keskusten tiedolla johtamista. Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan 14/15 sote-organisaatioon on nimetty sote-kehittäjätiimi, 12 organisaatiossa tiimi on monialainen, viidessä on sovittu kehittämisen prosessi ja kahdeksassa sovittu kehittämisen vastuista ja valtuuksista.

Pitkäaikaissairauksien seurantamalli valmistui pilotoitavaksi ja se sisältää lääkehoidon seurantamallin. Sosiaalipalveluiden kirjaamiskäytäntöjä yhdenmukaistetaan maakunnassa edelleen KansaKoulu 3-hankkeessa. Terveystuhoon kirjaamisten osalta on havaittavissa yhä merkittäviä eroja kirjaamisessa organisaatioiden välillä, mutta kokonaistilanne on parantunut.

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan kolmanteen hyötytavoitteeseen vaikuttavaa hanketyötä tehdään vuoden 2021 loppuun Pirkanmaalla enimmäkseen rakenneuudistuksen KOMAS-hankkeessa. KOMASn toimenpiteiden myötä on laadittu mm. kypsyysanalyysi ja tiekartta Pirkanmaan tiedolla johtamisesta sekä luotu edellytyksiä asiakas- ja potilastietojärjestelmien konsolidoinnille (mm. AluePegasoksen ensimmäinen käyttöönotto).

Palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen*Päivystyskäynnit, toistuvat lääkärikäynnit ja ensihoidon kuljetukset*

Perusterveydenhuollon päivystyskäynnejä on Pirkanmaalla ollut viime vuosina suunnilleen yhtä paljon kuin koko maassa keskimäärin eli noin 400 käyntiä tuhatta asukasta kohden. Vuonna 2020 Pirkanmaan päivystyskäynnit kuitenkin jonkin verran putosivat ja jäivät noin 350:een tuhatta asukasta kohden. (Taulukko 15.)

Pirkanmaan alueen yhteispäivystyksessä on ajanjaksolla 1.9.2018–31.8.2019 ollut yhteensä 96 656 käyntiä ja ajanjaksolla 1.9.2019–31.8.2020 yhteensä 86 451 käyntiä. Ajalla 1.9.2020 - 31.8.2021 käynnejä oli yhteensä 47 054 eli niiden määrä on laskenut merkittävästi.

Terveyskeskuslääkärin vastaanotolla yli 10 kertaa vuodessa käyneiden osuus kaikista terveyskeskuslääkärin vastaanotolla käyneistä on Pirkanmaalla ollut viime vuosina hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2020 sekä Pirkanmaalla että koko maassa yli 10 kertaa vastaanotolla käyneiden osuus putosi noin 0,5 prosenttiin. (Taulukko 16.)

Yli 75-vuotiaiden ensihoidon kuljetusten määrä kotoa ja hoitopaikasta Pirkanmaan alueella ei ole tietoja ajanjaksolta 1.9.2018–31.8.2021.

Taulukko 15. Päivystyskäynnit perusterveydenhuollossa (ml. yhteispäivystys) / 1 000 asukasta

		2016	2017	2018	2019	2020
Pirkanmaa	Miehet	363	364	386	382	323
	Naiset	434	434	454	450	382
	Yhteensä	399	399	420	416	353
Koko maa	Miehet	364	356	375	345	336
	Naiset	445	437	461	422	417
	Yhteensä	405	397	418	384	377

Taulukko 16. Terveyskeskuslääkärin vastaanotolla yli 10 kertaa vuodessa käyneet, % terveyskeskuslääkärin vastaanotolla käyneistä

		2016	2017	2018	2019	2020
Pirkanmaa	Miehet	0,9	1,0	0,9	0,8	0,5
	Naiset	1,3	1,4	1,2	1,1	0,6
	Yhteensä	1,1	1,2	1,1	1,0	0,6
Koko maa	Miehet	0,8	0,8	0,8	0,6	0,4
	Naiset	1,2	1,2	1,2	0,9	0,6
	Yhteensä	1,0	1,0	1,0	0,8	0,5

Palvelujen yhteentoimivuus

Pirkanmaalla vuonna 2020 terveyspalveluja käyttäneistä 27 prosenttia koki pompottelun palvelupisteestä toiseen ja 42,5 prosenttia tietojen kyselyn useaan kertaan haitanneen hoidon saantia. Määrät ovat jokin verran pienemmät kuin vuonna 2018. Sosiaalipalveluja vuonna 2020 käyttäneistä noin 39 prosenttia koki pompottelun palvelupisteestä toiseen ja noin 55 prosenttia tietojen kyselyn useaan kertaan haitanneen palvelun saantia. Nämäkin määrät ovat jonkin verran pienemmät kuin vuonna 2018. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Palvelujen yhteentoimivuus

			2018	2020
Hoidon saantia haittasi pompottelu palvelupisteestä toiseen, (%) terveyspalveluja käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	30,2	24,8
		Naiset	31	27,7
		Yhteensä	30,6	26,4
	Koko maa	Yhteensä	28,4	27
Hoidon saantia haittasi tietojen kysely useaan kertaan, (%) terveyspalveluja käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	39,3	34,1
		Naiset	49,3	48,9
		Yhteensä	44,7	42,5
	Koko maa	Yhteensä	48,2	43,6
Palvelun saantia haittasi pompottelu palvelupisteestä toiseen, (%) sosiaalipalveluja käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	45	26,5
		Naiset	35,5	47,5
		Yhteensä	39,3	36,9
	Koko maa	Yhteensä	37,2	37,1
Palvelun saantia haittasi tietojen kysely useaan kertaan, (%) sosiaalipalveluja käyttäneistä	Pirkanmaa	Miehet	55,8	46,6
		Naiset	57,9	63,2
		Yhteensä	57	54,8
	Koko maa	Yhteensä	51,2	48,2

Yhdessä sovitut toimintamallit Kelan kanssa

Pirkanmaan alueella oli syyskuussa 2020 käytössä yhdessä sovittu toimintamalli Kelan kanssa asiakasasioiden käsittelyä varten toimeentulotuen ja muiden etuuksien (66 % kunnista ja yhteistoiminta-alueista), Kelan palveluiden (esim. kuntoutusohjaus ja -konsultointi) (66 % kunnista ja 33 % yhteistoiminta-alueista) sekä sosiaalihuollon erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tunnistamisen ja yhteistyön osalta (66 % kunnista ja 50 % yhteistoiminta-alueista).

Syyskuussa 2021 hankealueella ei ollut käytössä tai kehitteillä koko hyvinvointialueen ja Kelan yhteistä toimintamallia asiakasasioiden käsittelyä varten toimeentulotuen ja muiden etuuksien tai sosiaalihuollon erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tunnistamisen ja yhteistyön osalta. Sen sijaan koko hyvinvointialueen ja Kelan yhteinen toimintamalli asiakasasioiden käsittelyä varten Kelan palveluiden (esim. kuntoutusohjaus tai konsultointi) osalta oli kehitteillä.

Yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten

Pirkanmaan alueella 83 prosentilla kunnista ja yhteistoiminta-alueista oli syyskuussa 2020 sovittu yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten. Syyskuun 2021 kyselyvastauksen mukaan koko hyvinvointialueen yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten on kehitteillä ja kyseinen toimintamalli on työkyvyn tuen tiimi.

Avun tai tuen saaminen yhdellä yhteydenotolla

Jotta asiakkaan tilanne voidaan arvioida kokonaisuutena ja hän saa tarvittavan avun tai tuen yhdellä yhteydenotolla, Pirkanmaalla on kyselyvastauksen mukaan käynnissä laajasti kehittämistä. Vastauksissa tuodaan esiin, että

alueella tehdään jo paljon toimivaa monialaista yhteistyötä ja että perustason sosiaali- ja terveyspalvelujen prosesseihin monialainen yhteistyö ja palveluohjaus on sisään kirjattuna. Kyselyvastauksessa nostetaan esiin erilaisia tapoja edistää asiakkaan tilanteen arvioimista kokonaisuutena tai tuen saamista yhdellä yhteydenotolla. Näitä tapoja voidaan teemoitella 1) monialaisiin tiimeihin tai yhteisvastaanottoihin, 2) konsultaatorakenteisiin, 3) asiakas- ja palveluohjauksen käytäntöihin, 4) yhteisiin kehittämistrakenteisiin tai työryhmiin, ja 5) sähköisiin välineisiin.

Oma-arviointi

Monialaisuutta ja yhteentoimivuutta tarkastellaan Pirkanmaalla pääosin asiakkuuksien segmentoinnin avulla sekä kehittämällä maakunnallista sähköistä konsultaatorakennetta.

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan asiakkuuksien segmentoinnissa käytettävä Suuntima oli käytössä 10/15 organisaatiossa, ja sosiaalipalveluiden Suuntima oli pilotoinnissa neljällä alueella. Monisaira- ja monipalvelu-asiakkaan hoitoketju on päivitetty ja lopullinen versio lausuntojen jälkeen on julkaistu lokakuussa 2021 Terveysportissa.

Kahta kuntaa/yhteistoiminta-alueita lukuun ottamatta kaikki ovat tiivistäneet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisessa. Sosiaalihuollon yhteinen palvelutarpeen arviointi on käytössä 3/15 kunnassa/yhteistoiminta-alueella. THL:n palvelutarpeen arviointi -lomake on käytössä 5/15 kunnassa/yhteistoiminta-alueella. Soten yhteisten asiakassuunnitelmien käyttöönotto kunnissa etenee THL:n työikäisten asiakassuunnitelman pilotissa. Yhteistä asiakassuunnitelmaa on edistetty 9/15 kunnassa/yhteistoiminta-alueella. THL:n asiakassuunnitelma on käytössä 5/15 kunnassa.

Fysiatrian etäkonsultaatiomalli on käytössä seurantakyselyn mukaan 6/13 organisaatiossa (15.11.2020 1/15) ja 6/14 organisaatiossa on mahdollisuus konsultoida psykiatria video/etäkonsultaation keinoin.

Keskeiset huomiot

Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden parantaminen

Pirkanmaalla on lääkärin kiireetöntä käyntiä yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden määrä pysytellyt lähellä koko maan keskiarvoa: Saira- ja terveydenhoitajan kiireettömän käynnin osalta määrä on ollut hieman koko maan keskiarvon alapuolella. Hammaslääkärin kiireetöntä käyntiä yli 90 päivää hoidon tarpeen arvioinnista on odottanut jonkin verran enemmän asiakkaita kuin koko maassa keksimäärin. Hoidon jatkuvuus on käytettyjen mittareiden mukaan heikentynyt Pirkanmaalla vuodesta 2018.

Pirkanmaalla asiakas sai syyskuussa 2021 sosiaalihuollon työntekijälle kiireettömän ajanvarausajan keskimäärin 6–11 arkipäivän kuluessa (syyskuussa 2020 keskimäärin 4–10 arkipäivän kuluessa).

Pirkanmaalla on hankeaikana tehty paljon erilaisia kehittämistoimenpiteitä ja käyttöönottojakin on toteutettu. Fysioterapian suoravastaanottomalli on otettu alueilla hyvin käyttöön, kuten myös Eksoten mallin kaltainen kotikuntoutusmalli. Asiakkuuksien segmentointi oli syksyllä 2021 käytössä 12/15 organisaatiossa. Pirkanmaan suun terveydenhuollon omahoitosuunnitelma on valmistunut, ja suun terveydenhuollon ja muiden sote-ammattilaisten koulutusyhteistyön osalta on edistytty hyvin.

Päihde- ja mielenterveyspalveluissa kunnat ovat kehittäneet omia erilaisia matalan kynnyksen palveluita. Digitaalisten palveluiden osalta OmaOlo kattoi kaikki Pirkanmaan kunnat ja yhteistoiminta-alueet vuoden 2021 loppuun mennessä. Myös videovälitteiset etäpalvelut on otettu käyttöön. Lasten ja perheiden palveluiden osalta Pirkanmaan sähköisen palvelutarjottimen sisällöt on luotu.

Opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden nykytilaa on selvitetty ja kehitettävät opiskeluhoollon toimintamallit on kuvattu. Nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluita kehittävien kuntien yhteisen työskentelyn tuloksena on syntynyt Pirkanmaan matalan kynnyksen monialainen työskentelymalli opiskeluhooltoon. Myös muut hankesuunnitelmaan kirjatut kehittämistoimenpiteet ovat pääosin edenneet tai niiden aikataulut on suunniteltu myöhemmälle ajalle.

Toiminnan painotuksen siirtäminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Muita kuin lääkärikäyntejä on Pirkanmaan perusterveydenhuollossa ollut jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta vuonna 2020 näitä käyntejä oli Pirkanmaalla lähes yhtä paljon kuin koko maassa. Etä-

asiointikäyntien määrä kaikista perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä on Pirkanmaalla ollut hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin, mutta vuonna 2020 niiden määrä kasvoi selvästi.

Pirkanmaalla lastenneuvolan erityisen tuen tarpeen mukaisten käyntien sekä yksilöllisen tarpeen mukaisten terveystarkastusten määrä on pienentynyt jyrkästi vuoden 2018 jälkeen.

Pirkanmaalla on viime vuosina ollut 13–17-vuotiaiden erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian avohoitokäyntejä sekä psykiatrian laitoshoidon 13–17-vuotiaita potilaita jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. IPC-osaajia oli koulutettu hankeajana 100. Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöt perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä ovat kasvaneet viime vuosina. Päihdehuollon avupalveluissa on viime vuosina ollut jonkin verran vähemmän asiakkaita kuin koko maassa keskimäärin ja määrä pienenee jonkin verran vuonna 2020 edeltävään vuoteen nähden.

Syyskuussa 2021 lapsille, nuorille, perheille tai kaikille asukkaille suunnattuja avoimia fyysisiä kohtaamispaikkoja oli 98, kun vuotta aiemmin syyskuussa kohtaamispaikkoja oli yhteensä 65.

Tämän hyötytavoitteen saavuttamista on Pirkanmaalla edistetty parantamalla elintapaohjauksen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä vahvistamalla kansalaistoiminnan yhteistyötä ja koordinaatiota. Elintapaohjauksen moniammatillisen palvelupolun valmistelu on edennyt hyvin ja alueellisen ehkäisevän päihdetyön tuen -malli on valmistunut.

Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen

Pirkanmaalla tyytyväisyys kohtamiseen ja asiakaspalveluun sekä yhteistyöhön terveysaseman vastaanottopalveluissa on hivenen parantunut vuodesta 2018. Kokemukset palvelun sujuvuudesta ovat sekä terveystarpeita että sosiaalipalveluja käyttäneiden osalta pysyneet lähes ennallaan vuodesta 2018 vuoteen 2020.

Alueella 14/15 sote-organisaatioon on nimetty sote-kehittäjätiimi, 12 organisaatiossa tiimi on monialainen, viidessä on sovittu kehittämisen prosessi ja kahdeksassa sovittu kehittämisen vastuista ja valtuuksista. Pitkäaikais-sairauksien seurantamalli valmistui pilotoitavaksi ja se sisältää lääkehoidon seurantamallin. Lisäksi rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista on Pirkanmaalla hankeajana laajennettu erilaisin kehittämistoimenpitein.

Palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen

Perusterveydenhuollon päivystyskäyntejä on Pirkanmaalla ollut viime vuosina suunnilleen yhtä paljon kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2020 alueen päivystyskäynnit vähenivät jonkin verran. Pirkanmaan alueen yhteispäivystyksen käyntimäärä laski merkittävästi vuonna 2020 edeltävästä vuodesta.

Terveyskeskuslääkärin vastaanotolla yli 10 kertaa vuodessa käyneiden osuus kaikista terveyskeskuslääkärin vastaanotolla käyneistä on Pirkanmaalla ollut viime vuosina hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2020 sekä Pirkanmaalla että koko maassa yli 10 kertaa vastaanotolla käyneiden osuus putosi noin 0,5 prosenttiin.

Kokemukset palvelujen yhteentoimivuudesta olivat vuonna 2020 Pirkanmaalla hivenen paremmat kuin vuonna 2018 niin terveystarpeita kuin sosiaalipalveluja käyttäneiden kokemina.

Pirkanmaan lähtötilanteessa segmentoinnin työkalu Suuntima oli käytössä 8/15 organisaatiossa. Syksyllä 2021 segmentoinnin työkalu Suuntima oli käytössä 10/15 organisaatiossa ja sosiaalipalveluiden Suuntima oli pilotoinnissa neljällä alueella. Monisairaana ja monipalveluasiakkaan hoitoketju on päivitetty ja se julkaistiin lokakuussa 2021 Terveystarpeissa.

Pirkanmaalla kunnat/yhteistoiminta-alueet ovat tiivistäneet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisessa. Sosiaalihuollon yhteinen palvelutarpeen arviointi on käytössä 3/15 kunnassa/yhteistoiminta-alueella. Soten yhteisten asiakassuunnitelmien käyttöönotto kunnissa etenee THL:n työikäisten asiakassuunnitelman pilotissa. Yhteistä asiakassuunnitelmaa on edistetty 9/15 kunnassa/yhteistoiminta-alueella. THL:n asiakassuunnitelma on käytössä 5/15 kunnassa.